

բռուած Արեւելագիտաց համաժողովն ատեն՝ Զեռազրինստացիշը ուսուցչապետ Rendel Harris իւր ասորի եւ քարշոնի ձեռագիրները Հեղինակին արամադրութեան տակ դրած է, եւ ասոնց միջն (№. 26) մեջ գրուած էր նախ ստուածն թուղթը, եւ յետոյ միեւնանց գրչէն՝ « Երկրորդ եւ Երրորդ թղթերը, Որչափ ալ ստուգեւ հագակին բնագիր մըն է սովիկա, մանրամանեւթեանց մեջ կամ պարագ աներ՝ որ աւելի կրտսերագոյն Կերեւան քան հայ ընտացաց ընծայածները: Այսպէս արդէն հուճուած է թղթին գուղուելու վեպը, առարին որոշուած՝ կաստանիցիանոսի թագաւորութեան երկրորդ տարին, քաղաքը՝ չէ բուն Հայոց, այլ արքունի մայրագաղաքն (Կ. Գողիս), գոնուելու պարագայքն են՝ Երկրաշրժ, եւ յայտնութիւն Հոգւոյն սրբոց, որով պատրիարքը կը գտնէ թուղթը տաճարի սեղանին վրայ: Ասկայն եւ այնպէս Ասորին ընդհանրապէս համաձայն է հայ բնագրին (տես թ. 93, եւոյ):

Երկրորդ եւ Երրորդ թղթերը ձագած են այս հետեւ զուտ ասորի Նողի վրայ: Տիմուննալով առաջնինը: Վէպին մանրամանուռ թիւնքն առնց մեջ արդէն չափազանց ճնշացած է: Թուղթը գտնող Հոգոյն քահանայացիքան անունն է Աթանաս, ժամանակ՝ 1057 Անկեւք: Մանուանդ թէ կրկն (եւ Երեխին) թուականք կը յիշուին: Ա, 2 համարին մեջ կը լուսուի թէ նախ թուղթ մ'առաքուած էր Երկնեւն 1042 Սեւեկ: Թուականին. (— Հեղինակը կը գտնէ որ ակնարկուածն ըլլայ յունական խմբագրութիւնը, —) եւ այժմ Կառագուի Երրորդը՝ նոյն 1057 Սեւեկ: Թուականին: « Երրորդ, թուղթը կը տարրերի միայն անով, որ հոս կ'աւելցընէ թէ ինչպէս թղթեր առաքուած էն 1042 եւ 1057 թուականներուն նցնապէս Կառագուի այն Երրորդը՝ 1074 Սեւեկ: Թուականին թուղթը միւս մարտամանութիւնքն՝ յիշնիք միջն որ այն Երկրորդ եւ Երրորդ թղթերէն Երկու խմբագրութիւն հրատարակած էր J. H. Hall. of the American Oriental Society, XIII, p. 34—48, եւ XV, p. 121—137.) իսկ Հեղինակը կցած է գտնել եւ հաւաքել եւ հոս հրատարակել ինսդ խմբագրութիւն, Երկու հրատարակած հրատարակած էր J. H. Hall. (Journ. of the American Oriental Society, XIII, p. 34—48, եւ XV, p. 121—137.) իսկ Հեղինակը կցած է գտնել եւ հաւաքել եւ հոս հրատարակել ինսդ խմբագրութիւն, Երկու հրատարակած հրատարակած էր J. H. Hall.

Աւելրորդ կը համարինք մանրամանաբար յիշել միւս բնագիրները՝ անթիւ խմբագրութիւններով, այսինքն՝ քարշունի կամ ասօրատառ

արաերեկն (տես թ. 130—185,) բռն արաբերէն (տես թ. 186—215,) եթովպականը (տես թ. 216—230,) եւ ի վերջը՝ համեմատութեան համար աւելցուած երբայական « շաբաթագիր մը (առև էլ 231—234):

Դրկասիրութեան կցուած են շեղեղ լուսատիպ սախտակներ (Taf. I—VIII.) կարեւոր ձեռագրաց գրչութեան օրինակներու, իւրաքանչիւր լցուուաւ: Հայերէն ձեռագրաց կը վերտրերն Taf. II եւ III, ուր լուսատպուած են Երկր Էջեր առ հայ ձեռագրաց Մաս: Վիճնայիթ թ. 63, թղ. 65 (Taf. II.) Մաս: Վիճնայիթ թ. 144, թղ. 193 առ թ. 191, թղ. 88 բ (Taf. II.) ուսամի առաջնին՝ մեծագիր, եւ վերջին Երկուքը՝ մանրագիր:

Հ. Յ. Տ.

ՄԱՑԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՅՈՒԹԱԿ ԶԵՐԱԳՐԱՑ ԹԱԿԻՐԻ ԶԻ

Բ.

Յուցակ ձեռոգրաց Առաջնորդարանին թաւրիզի:

(ՀԵՐԱՆԱՅԻՆ-ԲՈՒ)

17.

ՔԱՐՈՉ ԳԻՐԺ

ՊՊ. = 1441.

Թոհիթթ 317, առանց հաշուելու սկիզբէն Երկու եւ վերջն մէջ թիմ իմ մազարաթիայ անեսարնի մասցող՝ մնան՝ — մասրովանն Երկարագործութիւն՝ — ՄՌՈՒԹԹԻՆ՝ 13×9×6 սմ.: — ԳՐՈՒԹԹԻՆ՝ միասին: — Գրի անցնան մանր պոլրաբը, իւր էլ 296 ա-301 թ զուտ բրոգրդ: Թանար միւս, մանրագործ, սկզբանութիւնը ու պահանատանը կարմըր, տող հէ: — ՆԻԽԻՇ արմարակնայ թուղթ: — ԿԱՆԱՌ կաշեպատ տափանակ: — ՀԱՐԱՎԱՄԱՆՆԻ գրծածութեամբ բաւարար բաւարար բաւարար բաւարար հնացած, սայց գումարի անվան է: — ԴԱՅԱՎԱՐ թուղթի էլ 317: — ԼՈՒԽԱՆ ԱՇԱՋԱՐ-Դ մի ցանի խորս անշան առնեսուով: Կատ շատ հասար զարարաբը: — ԴԻՂԱ Խափթ. կազմոն՝ ներա արելայ, սատոր գրիւ: Թուական ՊՊ. = 1441. տեղ անանօթ: — Եռազգի բռուած է Սարայէն (տես վեր թի. 15):

Կը պարունակէ. 1. Կազմակը տաղէն մաս մը: Էր գասակ երե յետոյ փոշիման եւ լոց գու լինին էլ 1ա: 2. Տօնորական գրութիւն մը եւ գիր փուացակ (այլ գրչէ) էլ 2ա և 3. Ցանկ. էլ 3ա-4թ: 4. Գրիգորի եւամեծի քարոզ ի բանն ակրուանակն որ ասէ: Յաղաթմա կայսերս: Էլ 5ա-6ա: 5. Սցանակ մեծութիւն եւ փառք աշխարհիս... (որուն կէս դրուած է էլ 1ա. յետին եւ ագէտ ձեռաբէտ, տալ Մկրտչ կառաջակ): Էլ 6թ: 6. Բռուածորոգիրը: Էլ 7ա-316թ:

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 1բ. Գիրքը կիրակ կոս վարդապետն է գրցած ի ձեռն յայլ յարչաց. եւ ուրախ ժամի դիրքը եւ յատու ի ձեռն վրդպին յիշատակ ինձ եւ ենազար ինձ հաւաք մայ մրաբար. եւ մաս ին իմ, շարպաթին. որք աւոքին ի մասնէ. յիշեցը զմեց եւ են որդոր տակ. յիշազար եւ մեջ որդոր մացի քն ենն մը. եւ ատցէ երեխը արքայաւունին ամէն:

Էջ 1ը. են որդոր էսուր զրոյին հսկուն որ էս դիրք դրէլ ոյ բարի իմաս պատճով ես:

Էջ 2ը. յիշատակ է արքազիքը ալոհիքուու որդոր ամ ակրին իր որքի գերօնին ով ոյ շարպար թող թէկ մարդին որդոր այս ամէն:

Էջ 2ը. ի պարունակ այս լակորին որդի մատի գերօնին երեխն (օրուասուն), շարպար ամէն ին:

Էջ 4ը. Քարպագիք պատասկան ՅԱՀԱՆՆԵ Աւագ քհ.՝ ուր Յակոբանաց. ի 1886 թիւ:

Էջ 17թ. յիշատակ է այս քարպագիքը գերօնին:

Այս բարոր առանձին առանձին ձեռքերէ են: Գիրութ յիշատակն. Էջ 81թ.-817ա. փառ անհնար երգուն իր օր եւ որդոյ եւ որ հոգին. այժմ եւ անզան յաւիսնեն ամէն. Դրցուն դիրքը պատճուի ամէն զարմանած անոնցն ոքի գամաթի: Թջ Պղ. ի փառ քի այ մերց: Արև արշամ շանհնիպազոյ յիշել ի բարի մասն զարմանած երող դրամի համերեն ծնողին. եւ ամ արեան մերձաւուուք: Եւ թուուի ժամաց հայցել ի քի այ մերց. եւ որ որ առան ի տուր բարեաց, մեջ եւ ձեզ առաջապահ պարմացի: ամէն: ԶԱԿԱՊՈՅ գրոց զեղին իրասկուն առելցու և զերպար ոք եւ մերձաւու քառակ յիշեցիք զնանալու մեր եւ են ամ արեան մերձաւուուք եւ որք յիշէն ինքն յիշալ լցի քի այ մերց որ է անլ յան ամէն:

18.

Ս Ա Ղ Ա Ր Ա Ն

?

ԹՈՒՂԹ. Մ- ՄԵԾՈՒԹԻՆՆ 18,5×14×3 մմ.: - ԳՐՈՒԹԻՒՆ 87: - ՄԵԾՈՒԹԻՆՆ մասրով, մասմաս, նախարկ: - ԳԻՐ Խոտր. Թանար՝ սեւ, վարսապերը, պազմանատառն ու սկզբանողը կարմիր, վարդապուն և լինազարով: - Մող 24: - ՄԻՒԹ հաստ. արագ որքը մասապատ: - ԿԱՌԶ կաշեպաս պատ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ մաքր, պարզէն թուի սար սկզբանը թերթօթ պահակա: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ ԹՈՒՂԹ ընայ: - ԼՈՒԾԱՆ ԹԱՀԱՐՄ ԱՆ նորու ի մարդոր գուտա, արագ սկզբանը պորագով, առանց ներկի: - ԳԵՂԱՎՈՐ պահապատ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ ԹՈՒՂԹ 15: -

Չեռապիքը կը պարունակէ Զարթիք: Աւելուք, թագաւորը որբան մարտիրոսաց եւ այլ երեւեր առաւունեած ժամերգութեան, որմէ յեւայ կարգաւ կու դան ամէն սրբոց տօնաւու տաշելը:

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 3ա. ԱՌ կուոց եղապար զնամարք այլ յիշեաւ:

Էջ 6թ (բաւ գրէն). ԱՌ քաքը երսող երեւու գոյս. յարստ երեւեր մաք տօնի. Օմարուու եւ զննիցնելուն իմ փոխ ողարք յիշէլ աղաշել:

Էջ 6թ. (այլ գրէն). ի գրոց ՅԱՀԱՆՆԵ Աւագ քահանայի Տէր Յակոբանաց, ի 1886 թիւ եւ հսկմիք. Աւլմասու գաւառ սակագի:

Էջ 8ա. ի վայերում զանուշ որին:

Էջ 15թ. տիրապա սահակ:

Էջ 22թ. լաւապետը յիշեա (այսպիսի կարմ յիշատակներն են եջ 12ա, 1օր, 21ա, 27ա եւն):

Էջ 28թ. ոչ ոչ մարգարթիս անմեղապիք իբրուու:

Էջ 38ա. ծերենց գրիգոր. ծերենց վրդպանին Ասա թէ ձախ ոււկո գու յանին հանց որ ժողովը բահանին, ապա թէ հըմաւ չես գու ոււկին, նա մի ծովարի սահաւ տղին:

Էջ 45ա (այլ գրէն). շահպա մարտա:

Էջ 54թ. (այլ գրէն). փաշօն գերոսք աւլիս. մարտա պատաւ շահպա:

Էջ 57ա (այլ գրէն). յակոր գոյիս այդ գուրգենան:

Էջ 59թ. գեղովդ սորյ սպարմայ աշ. եւ վարձ բարի պարեւեւ այսմա:

Էջ 63ա (ծածկագուն). Զաքարիա եղիսկոպոս. ամէր:

Էջ 66թ. ար յն քն հրաշակ յարու. թիգ ողարման ման եւ իմ ծնողացն:

Էջ 80թ (այլ գրէն). Այս գեղեցիկ յրդինի (= կերպարնեան) քեզ երանի որ հանդիպեա վարդապա քրթիթ բարսաւանին յայնամաժ յիշեա գու զեղիկին զնալաւուը յաբեզզին. եւ գու եւս յիշեալ ինչու յանու մեիք որ ան ունիս, գրեցաւ գուվանուից: ամէլ ալց: 2. (այլ գրէն) յիշեա եւ զիս զաքարիա գոյիս նշանանին: որ է անգամ եկի յայս երկիրս. ի ամէզ եւ ի ամէր: Այս շն պահուց զորք զայ: 3. (այլ գրէն) Ուր հանդիպեա երաւարման պարսիք եւ գու ապա զարմանու յաւուր մեին որ ան ունիս տառի տառը տան յիշեալ լիցին անդ յիշեցես մեւաւրիք մեզաւուր գործ գործ պետածնիս ունի:

Էջ 84ա (բաւ գրէն). Կողկողպիքն ձայնիւ առա վայ ապա մեղասրին որ յանիմ պատասխանի:

19.

Ս Ա Յ Ր Մ Ա Հ Ա Տ Ո Յ Տ

?

ԹՈՒՂԹ. առանց հաշուելու սկզբէն թերթ մը մասպատ, անցնան որկանապատ, որ թուի նիւ մաշողն է մասպուու: - ՄԵԾՈՒԹԻՆՆ 14×12×7 մմ.: -

- ԳԻՐ Խոտր. թամար՝ սեւ, վենապաթը, սկզբանատեսն ու սկզբանառնը աղիսապու և թիգապու: Սող 25: - ՄԻՒԹ թուու: - ԿԱՌԶ կաշեպաս տակաւակէ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ Սամանք կազմ կորուութ, թերթօթ լիցին, ունան անապատ: - ՀԱՆԳԱՄԱՆ ԹՈՒՂԹ էջ 1ա, 2թ, 30թ, 307ա: - ՄԻՒԹ ՍԱՄԱԶԱՐՄ են շառ անարունա: - ԳԻՐ են ան անանոթ. եաց ներասպանու աղթիւն է տեսիանու շարպանիթ պարապատիթնը. որու գուա յիշատականաց (Հայոց յիր թուէն) կայ մեւազին վերը: - Բերուած է Սամանք Սարա գոլիցն (ման պաթ թիւ 15):

Չեռապիքը կը պարունակէ Զարթիք: 1. Յանի, էջ 1թ - 2ա: 2. Բաւ Մաշտոցը (լունիկ եպիկուպատակն էն ձեռնարութիւն կաթողիկոսի օնում, միւս ունի օրհնութիւն). էջ 4ա - 29թ: 3. Յիշատական Ստեփանոսի եւ վարք որդիյն Մաշտոցի կաթուղիկոսի. էջ 299ա - 302թ (կիսաս եւ թերթ

ինկած), 4. Խորհուրդ անձառա ծանկեաց առջաց եւ յալիտեաց (շարակա յետին շատ անփոք գրէց մք), էջ 303ա—305ա; 5. Թաղաման աղօթներ մք), էջ 305բ—306ա; 6. Կանան (այս գրէց նոտարիի ըլ 305բ—306ա; 7. Կանան պատկեր օրհնելոյ, էջ 307բ—313բ; 8. Գործեալ կանոնի սր ածածի պատկեր օրհնելոյ, էջ 313բ—316բ (այս երկու մարզուր նոտր գործ պարզ չէլ).

ԵՒՀԱՑԱԿՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 3ա. ի առինք հարց մերց նացեալ և Մաշտոց գիրքն մեջ յիշառակ իմ եւ իմ որդուց նուսառ Յայշանեա Աւագ քհյ Տի Յակովեանց գրեցի 1884 թւուական ի Ս(աւագ) գրէլ:

Էջ 3բ. յանկ է մաշտոց սր մարտարին խոռոք բարենպարին հօն ամբիրն իմ որդուց բարենպարին ամբիրն ամբարին իմ որդու թիջ ամբին իմ յակորին:

Էջ 19բ. Կնիք մի հայերէն գտնաւրդնեանի գրութեամբ:

Էջ 34ա. Աւարտեան եւ զեղկելի գծող յիշեա, առ հոգհարաշն հոգին մաղթէ զի ներեցէ զմղու իմ հնորդիա: Եւ քեզ լից զամենն առա:

Էջ 68բ. Եւ զեղկելի գծող յիշեա հանգեր ծառազարք եւ յեւազդ յիշեալ լուսին քէ դիլին մերժէ:

Էջ 96ա. Կարգա եւ զեղկելի գծող յիշեա, եւ ի հոգւցին պրոյ հայոցա: բայցանելին ներել մաղթեա: Եւ թաղութեալ շնորհ ժաման: Եւ քեզ լից էլու (եղիկն) երաց զամենն առա:

Էջ 111բ. Ընդ առա: Եւ ձեզ լիցի ամեն: կնիք զամենից թողուի: Եւ ձեզ լիցի ամեն:

Էջ 133բ. Զանարհեան գրիչ հանգեր ծառազարք յիշեալ իմ աղ պաշտմ: զի եւ ձեզ լիցի մեղաց թողուի լուսին:

Էջ 257բ. Եւ զեղկելոյ լւայ զամուի:

Էջ 299ա. Տէր Յայշանեա ուուր քհյու: աղ գերգեան աղ Յակովեան. 1881 թիւ ի Ա(ւարտ) գիւղ:

Էջ 306ա. Ալ ուուր ընթեցոց յիշեա զանարհան աղեղ բազմապարա. Եւ ծոնցոն իմ յաման: Եւ հարփախն: Եւ ամենայ արեան մերձաւորն իմ: Եւ գուք յիշեալ լինե՞ ի քիսասակ ամեն հայր մեր որ յիրինս....

Էջ 306բ. Ցիշտակութիւն նր գրքին իր 1884 թիւ 10ն հոդմ. ի գրոց Յայշանեան Աւագ քհյու աեր գ. աեր Եակովեան. իր Ա(ւարտ) գիւղ:

Աւարտին եւ գերին երկու յիշտակութիւնները սուր գրէներէ նացեալ բաւու:

Գ.

Ցուցակ Ջնուարաց թրադարանին Լիդան թաղի:

1.

ՀԱՐՑՈՒԻՆՔ ԱԲՍԱՆԱԾԻ

?

ԹՈՂԴԹԹՄ 165: — ՄՆԵԾՈՒԹԻՒՆԻ 15×10×3 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆԻ մարզու, միական: — ԳԻՄ նոտրագիր. Թանապ սե: մնանչ էջ 4օն վանինն ու սկզբանապ փոք փու առ փու կարուի և միթազոյն, աղունենու միայն սե, տող 14: — ՆԻՐԹ թուլթ: — ԿԱԶՄ պաշտպան խաւարագու: — ԱՆՎԱՄՄՆԵ կամը գէշ եւ քրորուած, բայց պակաս թուլթ չկայ. ծնապարու երկար ժամանակ թաղուած պիտի ուսաց տորմի մէջ, այս-

պէս որ այժմ ըլոր թերթեռու նորու պատահ են, որոյ այս խամբ տակ զրեց անշամանի մասը չափ: — ԴԱՏԱՆ ԹՈՂԴԹԹՄ էջ 1ա, ճը-7բ, 81 և 166բ: — ԼՈՒՍԱՑԱՑԱՐԱ կամ զարդարի շամ մաս: — ԳԻՄ յան շնն յանառու նոր է, բայց այսու անձանդի անելի նիս քան 1875, իսկ եթէ սէն համարից Ազարիայի թուական, այս ժամանակ ծեռագիրը Շամայ 1690 թուէն:

Զեւադիր կը պարունակէ. 1. Թացութեան ընջուած եւ անընթե եւնին գրութիւն ի՞ն երկորու գրէլ: էջ 1—3բ. 2. Եվիմեաւական գուա շնորհաւեներ սատղերու շարժման վայու երկորու գրէլ, թիւես աստիրդին շարունակութիւնը. էջ 3բ—4բ. 3. Երանելոյն Աթ անսասի արքեպիսկոպոսի Աղեքանագրացոյ Հարցանուուր վայուուց եւ պատասխանի ի Աննայի Միիթարեան հայր թիւ 260 ձեռապրի հետո, բայց կը պարունակէ 138 հարցուուր էջ 8ա—16հա: Հարցանուուր էջ 47ա ընդհատուելով էջ 47բ—49ա անհնարդի հասուած ծը ցեմին գժուալընթեալի է Հոր. Զինչ է ձեւ, գիշէ, մակերեւոյթ եւ մարմն., էջ 49բ—50բ օրհնենքներ:

ԵՒՀԱՑԱԿՈՒԹԻՒՆՔ. Էջ 1 կողի վայ. «Խուեր Յակավ Յայշանեանեանց 1891 ապրիլ 21 Դավիթ»: Նոյն անց նաև նուրագիր «յիշտակ է գիշու» առաց շարունակութեան:

Էջ 8բ. Կնիք մը: «Քի ծա. Աղեքանաբ-բ-ր»: Էջ 165ա (առաջին գրէն երբ գիշուուր յիշատիքան) «Զերզը լի գծոց յիշեալ ի Տէ ապր. Գրիցաւ ի հե թիւն յօդ» ժողուու:

2.

ՏԱՐԱՐԱՆ

(Ժ. գ. գալ.)

ԹՈՂԴԹԹՄ 82: — ՄՆԵԾՈՒԹԻՒՆԻ 15×10×3 սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆԻ միական: — Գիմ նոտր. Թանապ սե, վերնագիրն ու պազմատողեր երեսն կարմիր. սովոր: — Նիւթու թուլթ: — ԿԱԶՄ աթապան աղուած: — ԳԻՄ պողութիւն էջ 26բ, 48ա-բ և 49բ որոնց վայ կան սախու ըրպանութեար ալ: — ԼՈՒՍԱՑԱՑԱՐԱ նր քանի մը սան շափաանց անպատճա: — ԳԻՄ նր անսասութ. թուական 1880—40 թուերու ուլպուէ է, տես տակը:

Զեւադիր կը պարունակէ. 1. Այնակ քաշելու աղեւակ: էջ 1 բ-ր. 2. Տաղ սունաւորներ վիճակին տասու տառերու վայ. էջ 2ա—11բ: 3. Ասմանիներու օրինակներ, որոնց մէկ-երկու քին մէջ թաւական գրուած է ունչ յուլիֆի ին. էջ 12ա—25ա: 4. Տաղ. Այլին մինչեւ ի քէն քու մեջ գիշ. էջ 25ա—բ: 5. Պայմանագրերու օրինակներ, որոնց թուակներն են ունչ եւ նոր դրուածներն 1841. էջ 26ա—30բ: 6. Տաղ. Այլին ասէ առաքեցար հատար բարի էջ 31ա (կիսամայ): 7. Թաղ գանաց մերց այր յանկիդ (կիսամայ): 8. Տաղ գանաց մերց այր յանկիդ (կիսամայ): էջ 31բ: 9. Տաղ. պակեալ աղեւակ յորդուակնան. էջ 32ա—բ: 9. Հրեշտակ եւ մորդիկիք ահացնեացէք. էջ 33ա—34բ: 10. Ալ բեթ-

դեհեւ երկիր ցանկալի. էջ 34ր—35ա: 11. Կմշես
որդեակ քաղցր եւ անուշ. էջ 35բ—36ա: 12. Յոր-
ժամ առի մահու հրաման մեր կենարարին.
էջ 36ր—37ա: 13. Ի սաշին անարդ բեւեռաւ-
ծով արտերյու, էջ 37ր—38ա: 14. Տիրամայրին
հանգեց որդյոյն ի խաչեն. էջ 38ա: 15. Գլուխ
պահ զարմանալի թագ սոկեհուռ. էջ 38ր—39ա:
16. Դու ի խաչեն այ որդեակ կաս բեւեռաւ-
լ. էջ 39ա—բ: 17. Բաղչի դուռն է բացուեր մէջ քո
դարբասին. էջ 40ա: 18. Ի տիպ հանկարայդ տա-
նիւ սիրելույդ. էջ 40ր—41ա: 19. Զեմ քո սի-
րյոյն ով նաղեկի հովերն անձեր կու մանկը. էջ 41ա—
բ: 20. Այսօր զեկու եւ սեսոյ եւ ուրախացայ. էջ 42ա:
21. Գիր եմ գրեկ հազարի, մէջն լիբ եմ Նու-
քարով. էջ 42բ: 22. Ի ժամ գարնանային մուտ
մարտի ամսուն. էջ 42ր—43պ: 23. Յորժամ գր-
նչյ փարն դայ մարդյ սրբն ուրախամայ. էջ 43—
45ա: 24. Խակադիք հօր ենանդ անեղ աննարօք.
էջ 45ա—բ: 25. Որդիր անմահարու բանին թա-
կարան էջ. 45բ—46ա: 26. Աւազալի կարդամ
մեջս դոյեմ եռ. էջ 46ր—47ա: 27. Ի ծխառաց
մեղաց նովու տատանի. էջ 47բ: 28. Գարունն
եկեա անուշ հովերն էջ 49ա: 29. Ի հասուցամեմ
իմց չարեաց զօրս եղկելի. էջ 50ա: 30. Փութայ
առ մել նշանն կազաւ. էջ 50ր—51ա: 31. Ծառ-
ինկարու եղեանբայց անթառամ. էջ 51ա—բ:
32. Ի քեն հայեցք ով տիրածի. էջ 51ր—52ա:
33. Յարմար ձեւով պատուական. էջ 52ա—բ:
34. Հայոց զարձելի վայ կասան ներքարակն
դրուս մը. էջ 53ա—բ: 35. Հոսանքիւթիւնն ըն-
թեան մրդին. եւ լուեա զահագին զահափին որ-
հան մահուն. էջ 53ա—54ը: 36. Հաւկի մը
պայծառ տեսի անմանն. էջ 55ա: 36. Գառն այ ի
սպանէ վարեալ. էջ 55բ—56ա: 37. Յորժամ յա-
րեան իւսեայ անման. էջ 56ա—57բ: 38. Եկեալ
Մարիամ մագթաղացային. էջ 57բ—59ի. ես ևայն
զոտիւծյն սաեմ. էջ 58ա: 40. Գլուխ պահ զար-
մանալի. թագ սոիհ չուռ. էջ 58ա—բ: 41. Ի տո-
րան շաղկը ու համա ան ճնայեց. էջ 59ա—բ:
42. Ի սարա կործան հողմին. էջ 59ի—60ը:
43. Հորմն մեզաց զի տատանէ սասակապէս.
էջ 61ա—բ: 44. Ամենակալ հասար բնութեան.
էջ 61ը: 45. Ղամարաբայլ յորց տօնիւ աւետիր.
էջ 62ա—63ա: 46. Արարին ան որդին խնկաւան.
էջ 63ա—բ: 47. Ես եմ կորսուսալ ոչիար.
էջ 63ը—64ը: 48. Զառացեալ մեզք եղիկին.
էջ 64ր—65ա: 49. Արարաբայրց մեզք վարեցայ
գերո. էջ 65ա—բ: 50. Են պիտի ի պարտէլ
քո. էջ 65ր—66ա: 51. Ի փառ որյ երարդու-
թեան տացցունք միշտ փառ. էջ 66ր—68ը:
52. Գու ես արեգակ լուսին ի լըման. էջ 69ա—
70ը. 53. Գիշերան ի գուրս երա. էջ 70ր—71ա:
54. Գիշեր գիշեր ով մէջն լցեր եմ շաբարով.
էջ 71ա—բ: 55. Բազցի գուռն է բացուեր.
էջ 71ը—72ա: 56. Փութա մել նախանցն
կարա. էջ 72ա—բ: 57. Շառ ինկարու եղեամ-
բառ անթառամ. էջ 72ը: 58. Խարանինի նար-
գիւ մանուշակ անցու. էջ 73ա—բ: 59. Պու-
տիւ մանուշակ անցու. էջ 73ը—բ: 60. Սա-
ծածին մայր Մարիամ անա-
էջ 73ը—74ա: 60. Ածածին մայր Մարիամ անա-

պական. էջ 74ր—75ա: 61. Արդիական եւ գերա-
զաց լոյսոյն ընակարան էջ 76ա—76ա: 62. Մեր
արն ամեն զօրքն ի ինդիր եկ ծնողի. էջ 76ա—բ:
63. Յառաջ որ յաշիւար եկի. էջ 76ր—77բ:
64. Օրհնեալ վառաւարեալ սրանչել. էջ 77բ—
78ը (Տայ. ամկ4): 65. Ի տարածան վայրէս ահա-
տունակյեմ. էջ 79ա: 66. Ի ժամ գարնանային
մուտ մորտի ամսուն. էջ 79ր—80ա: 67. Ի հա-
տուցուն իմց շաբեաց. էջ 80ա—բ: 68. Ըսկե որ
մոնամէք բաղչէն. էջ 81ա—բ: 69... քաղցրա-
համ արցիւր բնեւու յեղեմյ... ծով աշք քանի
ամ ինաւա ի հեռան. էջ 82ա: 70. Ահա եկեալ
դրառն պիտիւն է նսանել. էջ 82ա—բ:

ԵԱՀԱԱԱԱՎԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆՔ ման բնաւ. էջ. 1ա.
անպէտք գրափորերուն մէջ նկատելի մայն եւս հայ-
նեցի սուփանս, անսուն.

3.

Տ Ա Պ Ա Ր Ա Ն

(ՃԹ. Դար.)

ԹՈՂԱՐԱՔ 62: - ՄԵՐԺՈՒԹՈՂԻՆ 16×10×1,5 մ.՝
- ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ մասիսն: - ԳԻՐ Կոտը, քայլ մեծ մա-
սամը ընազիր թամաք՝ սեւ, առանց կարմասառերու.
Սոլ 16—27: - ՆԻՐԻ թիւթ: - ԱՆՁՈՒ ամթապատ
հանաբարուէ: - ՀԱՆԳՈՎԱՆՔ զուցուցիք: - ԴԱՑԱՐԿ
ԹՈՂԱՔ էջ 39ա—44ա, 64ա, միսներ յևսոյ պաշ-
տութիւր: - ԳԱԼԱԱԱԱԱՐԴԻՐ բաւական կամ ծնուարին
մէջ, ըլուրն ան տոր ծաշակուլ, շանձերի, ըայց ակա-
ջու: - ԳԻՌ են անմանօթ թուակա ժԹ. զար:

Զեռագիրն կը պարունակի. 1. Խնկի ծառին
նման ես. էջ 1ա—բ: 2. Եկեալ Մարիեամ մաղ-
գաղացանցն. էջ 2ա—բ: 3. Դարձեալ յայտի
այլանման. էջ 3ա—բ: 4. Այսօր ցծեաց երուսա-
լիմ. էջ 4ա—բ: 5. Հայրապետաց հանուց տե-
քին. էջ 5ա: 6. Ի գենալ գարնան ես քեզ կա-
րոս մասիր. էջ 6ա—8ա: 7. Այսօր կու է ծնըն-
գեան աւետի. էջ 8ր—9թ: 8. Ի յանելին լուսոյն
շնորհան հարն յերկիր. էջ 10ա—12թ: 9. Ի
իրիմանէ խցին խարեալ ինցումիմ. էջ 13ա—
14թ: 10. Յորժամ գարսուն եղեւ արեւ ծագէցաւ.
էջ 15ա—16ա: 11. Նասոյ նոր մանուկ ի սեր ք-
այրիմ. էջ 16թ—17թ: 12. Գուշեւ մայնին ար-
տասարանն. էջ 18ա—բ: 13. Գարուն եանց
ծաղկունքն ամեն շորցան. էջ 19ա—20ա: 14. Ի
բորբոքի անսամա սիրուսիւսանց. էջ 21թ—22ա:
15. Մաքուր տաճար եւ բնակարան անմանի.
էջ 22ա—23ա: 16. Յեռ գնացյ գարդէն եկ
պլասուն պյդին. էջ 23թ—24ա: 17. Ես սիրուն
չեմ իշմանար ինքէիմ թաթէւշափ եանար.
էջ 24թ—25ա: 18. Հըմուիմք սիրուր մէր հոդե-
պէս. էջ 25թ—26ա: 19. Քրիստոս փառաց թա-
գառը պյօս եկեալ յընծայում. էջ 26թ—27ա:
20. Անձն անմանութեան բոլընեցար որ կու-
թ 27թ—28ա: 21. Անելին տաճար բնախին բարե-
րար. էջ 28թ: 22. Կու ծաղկի պայտաց ցուլացա-
պյօս ի սոր գերեզմանէն. էջ 29ա—բ: 23. Գուռն
այ ի սպանդ վարեալ. էջ 30ա—բ: 24. Յորժէ
եկաւ մեկ մեկ սութի վայ վայ. էջ 31ա—բ:
25. Գարսուն եկեալ նախաւանթեւերով. էջ 32ա—բ:

26. Արեւ ընկած առի վերէն. խորսօնի խորսօնի
էջ 33ա-ր: 27. Հայոց աղջկիներ ձեր հոգու
մատուց. էջ 33բ-ր-34ա: 28. Պալբարով և հագեց
ի հօգու հօշիկ. էջ 34բ: 29. Վարդը բացել այ
ծաղկցին. էջ 35ա-ր: 30. Ընթերցուած ան
ինչին. Յամին ուժնուատանի երրորդի նարուգոյու
նուորայ աղբայի. էջ 36ա-38բ: 31. Ընթերց
յառած ի ծննդոց. Եւ եղեւ յետ բանից այսուցի
փորձեաց առ աշխահամ. էջ 44բ: 32. Ընթերց
յառած եղեկին. Եւ եղեւ ի վայ իմ ձեռն տն
էջ 45ա-46բ: 33. Ընթերց(ց)ուած յօնանու.
Եւ եղեւ բառ տն առ յօնան. էջ 47ա-49ա
34. Թացեց բարորովին նոր բան է, արտադրու-
թաւ պատմեան բարբառով թուաբանութեան
դասացըք մի:

ՅԱՀԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹԵՒՆՔ. Եղ 2թ. վարդի եւ
նոճի պատկերի մը տակ՝ “Ես վարդ այ էն եւ ուղի
ծառ 1845ին դրվեցաւ”:

Էջ 62բ. “Բառվամեծարքոյը իմ եղիսաբեր աէր օհանեանց”:

Ա երջին կողմն վրայ նամակի մը , իւսոյ ՚ի 1853
թվին , որ է ես պազմասար քրիստոսի ծառաց ի յար-
ժանուէ հեամբ յաւալ աշխարհ՝ յաւնքարի յարսին :

2

**Ճռացակ Ջեռագրաց Ս. Մարգիս և կեղծացոյն Լի-
լառա թաղի:**

1.

$\Phi_{\text{ext}} = 1661$

ԹՈՂՎԴՔ 279: — ՍԵծ՛ՌԻԹԻԽՆԿ 17×12×5 սմ.՝
— ԳՐԱՒԹԻՒՆ մարք, եկվան, իւրաքանչւլոր 12×3.5
սմ.: — Հղոյ բուռզիքի թանգ սել. վենցագըքը,
սկզբանատիքն ու պեղանատաներ կարմիր և լավագ-
շոյն: Տող 19: — ՆԼՐԴՄ մազարաթանան թութի: —
ԿԱՂԱՐ նոր ոճով, համարաժամակ, լավա պատա մա-
շիբակարոն ուուր: Եթու կողոքուն փայ աւ կան ար-
ձաթաւա խուեր, կարմիր և կատան քարեռու ազո-
տած: — ՀԱՅՆԴԱՎԱՆՑԻ Նոր և մարուց: — ԿԱՑԱՐԿ
ԹՈՂՎԴՔ էր 1ա և 279ա-բ որ իր պահանակ դրուած
է: — ԼՈՒԽՎԱՆՑԱՑԱՆԴՐՈՎ, պատկերներն ու զարդա-
րներ մենակ յալղութեամա: — Հղոյ անորէնին
պար: Մենք համարաժամակ: — Հղոյ անորէնին
պար: Մենք համարաժամակ վիւրու: ՄԵՐ հարա-
պատ: Թուական Ոմծ: — 1661: — Զեռպաքն օծուած է
և իր սուր գիր կը պատիւ աւագ խորանի փայ
Սուտածուուրուն պատկերների առիւ:

Մատենան է Աւետարան կը պարունակէ՛
Մատաթէռն էջմա—80ա. Մարկոս էջ81ա—130ա.
Ղուկաս էջմա—214ա. Յովհաննէս էջ 215ա—
276բ. Իբր կիոնց շնացիլյ էջ 276բ—277ա: Ցանկ
եւ նախագաղթինա կան:

շաբարութե՛ զոր ունեէ Հայր զսա երիւս յօմաց. Զօր տեսնել զոր զանե նետային եւ զորիկիթիթ բարապատճեն, ունենացըցիթ մանաւաց, եւ յօդքաստիքի աղբիւր Ստորոտ զա՞ւ եւ զնենց ի համար Խնչեց եւ առողջաց իւրց յօժարափու պահի եւ ըզձմանի հոգի եւ ես ի գուռն եր ոտեփանս զնիցն ի քաղաքը ստավագութեաւ. առ ի յիշտառ ի գորիք անջնչիթ եւ յաշխանական մանուքը եւ բարիւսու առ ամ ին պաշտ եւ թորոսի եւ ապաշխար. երիւսաւ եւ երկարագութեանապարհին որ ունի ի վերին կըսուաղէմ Զօրս ի մու տեսնել եւ բնանայի աղաց աեւուք պայծառապէս արտափայշեաւ եւ փափակամար նետային սրբոյն մշակուր էք քրիստոնյան, եւ ի յայս կնեցաց ոչ ինչ ինչ մարդաւ. եւ որ ինչ այսապահին է. ոյլ մայն շատացաւ կնեպանի սասացեալ. եւ գչպարտունչ մանեանս զաւեսարանակն անեանս քարոզութիւնս փրկչին մերց այ. Առ յոյշ փափակամար. Եւ մեծատնել ըզձմանը զոր մասեանս սասացաւ որ յօդքամի աւելացու երկնից պայծառենաւ: Ի թահանաւթեան հայոց անհն (= 1706) եւ ապրիւ ամսոյ ի ին գրեցաւ, առ ի յիշտառի հոգ իւրց Նախացզազուն որ ի զօշիկեց մարկսոսի կին եւ նեղոցն հարութեանց. յեմնու, եւ ոյլ ամ արքան մերձաւորացի կնեպանեանց եւ ննջեցեցն Ո՛վ պրանեաւ որպէս քահանայից յօդքամ զգիշտառութեան մէկ հայր մեղյան յիշեցէք. մարկսուն եւ զինի նորին նախացզազուն եւ ան ազրով տասցէց եւ նդի մեղյան թառութիւն ննջեցէք. եւ այն գն մէր մեղյան թառութիւն շորհեցէց անէն. Ի յափաննեւ իրից ծրենեաւ:

Էջ 80ւ. Խոսկին մարդաբին տռամ է ՚Նը
աւետ[ար]ան իմ հալալ ինչին եւ տռ[ւաճ]՝ նոր սարգին
եկիցնոյն յիշատակ ինչ մարդ որ ծախելու ինին (առզ
մը կազմի ժամանակ կորուած) եւ իմց եղար պետքան
մարդուն եւ մարդ հագուն յիշատակ 1846 օգոստի 26
վլունա:

Է՞ 82թ. յիշեցէք նաևադուզին եւ անկ սպառմէ

130m. լինառակ է առ հոտառակն նանառութեաց

զուն բերան մի ողորմի ասացէք զսր տի և ծ ձեզ օդորմականի : (Անգ. առան պուէն) Զայռութիւն աջոսս . իւ

ընթեռնուք նր աւելարանս յիշեցէք զստացսզ սորին։
Նանայ դուզին եւ ծնող սորին։

Գլխաւոր ճեղությունը՝ կը 277թ—278թ. Փառք
անբաժանելի եւ միանալիքն նը երրորդութեան, եւ մի

Ածութեան հօր սրդայ եւ հոգոյն սրբայ յայժմ եւ միշտ
եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամեն։ Առ գրեաւա նր

աւետարանո ձեռամբ փողուն եւ անարուեաս գրչի. սուտ յանուն եւինեաւ, յարութիւն դպրի, զանունս ունիմ

զգործութեան կայրապետութեան, պետքառ արբազան կթիվ. եւ եպիսութեան դաւթի. 'ի թժիս հայոց.

ա. Ա. Ժ. ամին: զրեցաւ ի յերկիրս գանձայոյ. 'ի գողս
որ կոչէ քարթման ընդ հօպանեաւ նր զրեցորիս եւ նր

սիմառնիս. Եւ բազում պրոցս որ աստ կան հաւաքեալ: — Այդ աղայիեմ գամննն որը հանդիպէք պայմ

ածաւանք եք աւետարանս. յիշեցէք 'ի մաքրափայլ յազօ՞թս ձեր. զարեպայտ առն պհայրապետն. եւ գեղ-

եւ գուստով, մարիթանն Դիմել աղադեմք զեզոյ ով Կը հայր եւ եղացարք, միշեցէք ի՞ մարտափոյլ յազդին ձեր, զհայրապեսն, եւ միու որդիք ու վարդապետն. Պարսկ ու կիլին, եւ հանուցած որդիքն աղադեմքն, անդրադատն. ան իբրահիմն արքայութիւն պարտեւէ ամէն; Դիմել միշեցէք զհայրապեսն, զհայրն իւր, մկրտիչ, մարքն. Հիւրիինան, ան իբրահիմն արքայութիւն այս, նույն կեած աւ առաջանալին ամէն. Հայր մեր Դիմել յիշեցէք զայտիշնեսն, եւ քոր սորին Զայտիշնեսն. Հերքիինան, Փաշէն. Արգին: Առավունուն Հռուս-ու-միմին: Մարիթանն, որ առ քն Եւ հանուցածուլ: — Եւ իւ առաջան զեզոյթիւն արքէք. զի կոր մեր այս է: Մարիթանն յիշեցէք որ բարս մ. աղօթիք. կերարիք զիս, յանաժանն մեզառու պիտի:

ան զերեամբ արժանի արտայց տեսլան խայլ լուսող
անին եւ զեր հայուս:

Եջ 20ա. Զմանեալ քառ. Նկարոց նր աւել-
տարնեան. յիշեալ յաստեած եւ լուս:

Եջ 62բ. Զմանեալ Նկարոց յիշեալ ի այ:

Եջ 14ը. Տի իցոց զնութեալ:

Եջ 232բ. Զմանեալ քառ. Նկարոց նր աւե-
տարնեան. յիշ ի այ:

Գրիգորյան տէպավորութէ. Լ. 297մ—300մ. Փառք

անսկզբան եւ սկզբան տաճնացին: Անեղին եւ գյուղաց-
չին բառեց: Անվախճան եւ անօհական էացուցին:
Ասամինիք եւ կատարութեար եւրո էերս նիդի պահին:
Տափիք և ածութենք: Ի անշաք քալով շարժէ
զարարածին 'ի հենան եւ 'ի փնտութեն եւ նու առն:

2.

Ա Հ Ե Տ Ա Ր Ա Ն

$$q_{L0} = 1450$$

ԹՈՂԱՐԹԻ 303: - ՄԵծի թիրին $20 \times 15 \times 6$ մմ.: - ԳՐԱՊԻԹԻՆ մարտ եւ կանանց. եռկիվն, իրապահնելը 15×5 մմ.: - Գիշե նորու ոլորդիք. Թանգ սեն, վթանապեղը, սկզբանաղին ու սկզբանաղի կանա ու այս կարծիք. տոր 21: - Ենթա թութ: - ԿԱՀԱՎ բրուրովն նոր, կանակ, զժափախար տպէն կանաբար բրուրովն խանապարիք է Յերեքի կարգը, եւ ես այս խանաբարուած կարգով սփառուեցայ թուագիր: - ԱՆԴԱԿՄԱՆ շատ ուր եւ մարտոր: - ԴԱ-ԱՄԱՎ թողնչալիք էլ չա 2-ա, 3-ա, 4-ր, 6-ր, 7-ա, 8-ր 9-ա, 10-ր 11-ա, 12-ր 13-ա, 14-ա, 16-ր 17-ա, 82-ա, 148-ա, 232-ա, 301-ա եւ 303-ա-ը: Ապաշն եւ վերջն թերթե սոր որուն շաբա պատասխան. Սոխակ սկզբ աշար տպարակ էնքուն շաբա ողը կը կրես մատուցու գոտու շատ յիշտառկեթիններ 1890 եւն կանանցներն (մեայն անոն, ազգանուն եւ թուակու): - ԼՈՒԽԱՆ ա՛ՌԱ-ՌՈՒՐՈՎ, 18 միազդի պատկերներ, խորանին եւ գրադարներ մեջակ արտեսով: - ԳԻՆԾ Յունանէսկո քա- տանա, սէք վարդան գրանապ. տիր Արծէց. թուական պղմ. - 1450. ծափողք՝ Մանուկը եւ Մարտիրոս քա- տանա:

Մատենան է Աւետարան. կը պարզանակէ.
Էջ 1-ի - 19ը պատկերներ, եւսերի կարպինառի և
կանանք. ասից եղոյ Մատթեան էլ 20ա - 81ը.
Մարգարա 8ս - 147ը. Ղուկաս 149ա - 230ը.
Դյունիք ՅՇանն աւետարանն. էջ 231ա - ը.
Ծովհանք 233ա - 296ը. յիշատակրանք էջ
297ա - 302ը.

զարգացնելու համար պատճենական առաջնահարուսակ է այս պարագաները: Եթե ի բարձրաց պահանջված է ի գերին խօսքն սկսել պատմել զանկդրանք: Զանկիցին ծնունդ բառ չին է հարցի: Այլ որպէս զարգաներ երեխան, առաջնահարուսակն ըստ խորհրդոյ բառարկէն կնշանաւածն է: Ուստի այս պատճենական առաջնահարուսակը կազմութիւն է այս պատճենակների պահերն է:

81. ԱՐԵՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԳ. Էջ 1-ը (բնակչության մասին)։ «Աղյօ սրբազն մատենալ իւր ծախով կազմել առաջ Յ. Յ.-եանցը։ Դամբէ 28 յանունի 1888թ.։» (կազմել առաջ այս անձն և Առաջակա թիւն Յառաջականաց, որ կը պատմ Յէ հետաքա ժիշտութիւն առաջականաց գրքուած ու Բափթիած գիրք մի մէջ կը պատմէր։)

Էջ 2ը. զվարդան վարդպետն (այն է վարդպետ, ուսմթա և ոչ վարդպահ) զստացղ նր աւետարանիս, յիշցէք ի քն ամեն:

շեա, Զնկարող սորայ եւ քեզ ան բարի տա՛
իջ 14թ. Ալարդան վահապն գրակապն տէր սրբաց
առ համառածին: Համեմ աւետինն, մայրն եղիսաքեթ: Տի՛

Առաջ փիսոն գլխան ափքքին է լիքրատես և անշահակի փիսոն զլիցամթես յարեւելից յարեւմաւու ընթացքաւ ընդ հարաւ յերեկիր ուր սպին եւ

և առ առ երկու պահորի աղջոկն է: Ես այս բայց՝ եւ զբան խառնում: Ձե եւ մասնաւո՞ւ ի վը քառակա կամած զգաց արևածառի եւ կարգ: Հերթ յուր եւ լց յարեւանաւ: Արդեւ երեւեցաւ արեւելք արեւամից: այսինքն, ան մարգարակի խոր գիշեր կամաց աղջոկն է: Եթե այս մեծութիւնի ինչու եւ յետքուու: Ո՛չ ի յամից եւ յանձնեած դպյակաւ, եւ ծագացեաւ: այս աղջոկն յինքնէն յօրդեաւ: Ես ականակի յըստա կամքէն ասանաւ: յինքնէն այս աղջոկն անձաւածան մինչեւ կանգնեան շաբաթ շաբաթն Այս աղջոկն աւ: Մարդու պիտի առ երեւ առ առ:

առանձնաթե՛ն իւրա ՚ի մկրտաթենէն քի: Յօրմէ ժու-
գացեալ չնորդ հոգւցի պրը, յահանասան հօգուց:
Այս անառանցք քարոզեալ քաղաքանութեալ պար զի՞ն
չափն: Հաղարամը և ը իւրապար, յահանասան
եղիստացու: Խոչ ամբի՞ն զիււկոն՝ ընդ հարաց յարեւելը՝ եւ յանդիմն առորեանի՝ ամբի՞ն ընդ
արեւել ճշելու: Առա զի յաւեւեանց սկիզբ առ-
չափն: Հաղարամը և եւետառանութեն՝ իւրաց: Պազ չնչի՞ն յար-
ութի՞ն հարացն քաղցրութի՞ն ՚ի մարման եւ յօհի-
սորթ: ՚ի զարգարիս եւ ՚ի յօվաննես: ՚ի միմոն եւ
յաննա Եւ անցէ պար առոր տեղադիմջորա: Իրեւ-
յարեւեանցի ներառութի՞ն մնանաւ ՚ի զի՞ր առցի՞ն կորցիւթ զար-
գանանութի՞ն մնանաւ ՚ի զայն եւ յօհ: Կ հզիքիմն
արեւելք: Խորհրապահ թուով զարւութի՞ն առնցի՞ն
եւ թմանաները եւ թմենըրըն զգացն: Խոչ էպամուշէ
թե պատեւ եւ անցը զիււկոն՝ անանցի՞ն ամի ժողով:
Չը գանձնութ եւ զանութ եւ զաներ: Եւ զանինիրն
նեանթենէն սկիզբ պար աւետառանութի՞ն իւրա նա-
և սի: Եւ պարանու իրեւն յարեւելց յարեւեւուա-
անացիւթի՞ն նենդնէն: ՚ի մասնակն եւ նախ բանին:
Թու բան մարմն եղեւ: Եւ ապա վեցորդուն ընդ
արեւելք ըստ գնացից եփասաց: ՚ի մկրտաթեն գլուխու-
թի՞ն եւ յանդառանութի՞ն յարութի՞ն բարձրութի՞ն: Զոր
ասեալ եւ ինծանաւ զորուն անանցի՞ն աւանդութ: Եւ
չափանի՞ն պարանալիքն: Եւ նանցենան զրցիւգոր-
ծութի՞ն նորուուր: Ամեն նենդնէն եւ հոգիսկան ՚ի
գործ ամ ասպիսնութի՞ն զարդան գրտիպն եւ սատ-
ցան զանանիք մեռնութի՞ն եւ զարթան հարուստութի՞ն:
Ի յիշապահութի՞ն նուզ իւրա եւ բարեկար ծնառ-
զան եւ բոր հար աւետիին: Եւ մաս ապիւթի՞ն
եւ եղացց քահանպապանին, յահանիսին: զարդին:
Եւ աւրալինին: Եւ հարեզըրդ հրապարին եւ զաւ-
աց նորին: Եւ պարան իւրա նախու բար քնիչն: Եւ
որպէս անցրանց քնիչն: Եւ մար քւեւըն երա-
նակնցին եւ իսաթունին: Եւ հոգրեր եւ եղացուն: Եւ
գչար ամինին: Եւ այլ ամ արեան մերձաւուր իւրաց
կնճանաւու Եւ հանուցեց: Ա Ա ոք ոք վայինէ յա-
մենասան մեռնոյն: յափառուր որիս ան զգրին
ասոցէ: զարդանին եւ իւրան ման Ա Ա Ա:

Եւ արդ՝ եւ յետին՝ ՚ի կարգաւորց՝ եւ ան-
պիսան եւ անմարտնա ՚ի մանկան սեղզեց. Եւ
նիմանան ՚ի զբութեն յու և առաջարկ քա՞հ։
Հնարին ան կալայ. Ան ոզրութեն նորին կատարու-
թե աւելացանու ՚ի թուռկանի հայոց մեծաց. Պղթ-
ափն։ Յօթթէն քաղաքին Ընկ հսկման եւ ՚ի գուան
եր առանքին գերաեւ զարավորին։ Ի հայրապետու-
թեն առ գրիգորի հնատակի կաթոլիկի մեջ այժմ-
այս անձակն կաթոլիկի եր էլիոթանի գաղաքաց-
աւու։ Չոր այ ան հսկանան եւ աւիդը պահեն-
դա յախնա իւր՝ ՚ի պարծան եւ ՚ի միջիարութի՛
յնանեան եւ նուազեան ազդին։ Ամեն։ Ազդ որք ճա-
չկիւ յնայի բարսուստնեւ եւ յամենավի սկզբ-
անոյս իւ որու եւ առաւ ըրբանու մեջ ոզրով աստ-
քեց քաղաքի գլուխանին. եւ քերեն իւր քարա-
խաթ աւենին. Վահեն եւ թիւ անարժան գու յու գա՞հ
եւ կրտսաւոր ուսուցչն իւր թուժն աշխարհայր
գու՞սի հնաւուզին առ քն. Եւ մարմաւոր ծնաւուց
մից, մանկանարին եւ փառացին, գնացինը ի քի:
Բայց խօսաթե՛ն (հայ խոսութեան) գնացինը առ անու մասն

ինքն ապահով զի հար մեր ո՞յս է: Ես զի պահան խռո
ցելու է՝ ի ոստիյէ: Ես զի ինքնառաջ մասնաւ եմ, եւ
աշխ ի բազավ արտասաւ կուրաց է: Այ ինչ մի
արական արգիծ առաջին ու մերակ զիս անկիւն:

Եվ 301ր (ոցը գուէ): Դարձեմ յիշեցեմ ի այ
յապաթու մեր, զմբոթու խաթառն, եւ զնաւազն իւր,
զելութեանն, եւ զալութեանն, եւ զեղարցու իւր զա-
լութեանն, եւ ըլ հայացիզ, եւ ըլ հաւերգացիզ, զա-
լութեանն, եւ զնեն զայն կաւարցին եւ զն-
ալու հայակից, զայն աթառն են: Եւ զինայն իւր, ըզ-
գանեն, եւ չզորի զաւախն, զմբարքն, եւ զգա-
պանն, եւ չպայ արեան մերժաւորդ նային զինանից
եւ զնաւազն առաջ ի քն. եւ ի ըերանով եւ ուղի-
ութիւն: մեծ ողորդի առաջեք. եւ Ան ձեզ զպրանցից
յիւր մասնաւ գալառուն ամեն գարեւակ յիշեցէ
ու այ այսաթու մեր, զմբոթուն: եւ զեղարցու իւր,
զեղարցուն: եւ զնորի զաւախն: եւ զմբիթարն եւ
զեղարցուն:

Առ յերես անհետ ազգիմ զնեն ով նո
հարց եւ եղաքը. եւ մանգակի նոր եկեղեցը, որը հան-
դիմիր ան կարդապէլ, իսմա արքանամիլը. յիշալիք
ի՞ որ եւ մարտափոխ յաջական ձեռ. զ մըրբի
ասացց կը աւարտաքի, թու հետոնիքի. եւ զբարեմա
տանաւէիր թաւանի. որ զինանիկի նոր զմբացայ: որ
մեռա փափառանաւը. սացան զա ի՞ հորո ար-
դեանց իւշց յիշասակ հոդյ իւշց. եւ ծնաւզց իւշց.
հաւը սամ-սամ. եւ մարտ. չոփարքն եւ զաւաց
իւրց. յօվանիքն. մրցին. ստեղնանունն. եւ խո-
գակիքն. եւ եղաքըն. կարգետին. ստեղնանունն. եւ
յօվանիքն. եւ զըստիք աղջի հաթուռնին. եւ նորին
զաւակիցն: մարտիքնին. եւ ասպանին. եւ այլ ամ-
պետ մերձաւոր նոցն. ինդանեաց եւ հանգաց-
ցից ի՞ քա. եւ լի թթանուն ան ալ[որ]մի ասացէք եւ
եւ նու պատուան աննա.

կը 302ր (յարդր յիշտակաբանիս մէջ բառ-
աբուսն շեմաբր վակ առ գանկ նախակառած են,
ուսափ թանկացին հասուած մէջ մզ համար հայերէն
շշապարութան կամ կամաներու ուսումնային թէնս հա-
մար, դպրձեա, իլիշեցէ 'ի մաքրաբայլ. եւ յերիս-
ուան, յազնաւ թու ձեր գուու կողը ապան ու զիրովի
ըստացած զ' մբ աւտուար [ան]իս. որ գնեաց զայ պա-
տառական զանձ. ինչուակ բարի, հոգի իւրի, եւ
ծննազայ իւրից. եւ ամ աշեան մէտառարացի-
չին պարաման. եւ մօր որ բամիլիքայ. իւրի կիւսան.
իւրին իւրի ինամ փաշային, եւ որդոն պապին. եւ
սորին իւրացին ինամին. եւ այլ որդոյն մէլիքզարայ.
եւ զայսանին. մասէֆայ, եւ մուսային, այլ եւ
քստերըն խանցու մնաւափը. բէկի պյու ի զատ. պյու
փաշայուն իւր զգութևն. զափին. եւ զննա-
զան. եւ զօբերցայն զաւազն եւ զնն արեան մը-
ձաւարան եւ սովոր պրի. եւ բոլորան բերանով նան
ուզրու ասացէց եւ ան որ առան է ի առ բարեաց
սուս եւ ձեռ որովանի ամեն ու հասաւ մեն.

(*Concordia*)

1-2 HANDBOOK